

LUKUOHJELMA JA JOHDANTO MOOSEKSEN KIRJOIHIN

Jouna Nousiainen 2023 versio 1.1.

Johdanto

Raamattu alkaa viidellä Mooseksen kirjalla, jotka muodostuvat tooraksi (Hepr. Laki, ohje) tai Pentateukiksi (kreik. Viisi kirjaa). Niihin sisältyy mm. Luomiskertomus ja Israelin kantaisien mm. Aabrahamin, Iisakin ja Jaakobin elämäntarinat. Näiden kaikkia lukijoita kiinnostavien tarinoiden lisäksi Mooseksen kirjoihin sisältyy myös paljon lakeja ja säädöksiä Israelin kansalle, jotka voivat olla nykylukijalle puuduttavaa luettavaa. Jotta minimoimme silmien puutumista tooran äärellä, olen jaotellut tähän lukusuunnitelmaan tekstin mielekkäämpiin palasiin, joka toivottavasti helpottaa kokonaisuuden hahmottamista. Pentateukin ymmärtäminen helpottaa koko Raamatun ymmärtämistä, sillä muut Raamatun kirjat lainaavat ja viittaavat todella paljon nimenomaan Mooseksen kirjoihin.

Muistiinpanojen tekeminen, alleviivaaminen ja omien pohdintojen kirjoittaminen ylös muistivihkoon tai puhelimeen auttaa sisäistämään lukemaasi ja on erittäin suositeltavaa. Lukiessa kannattaa kiinnittää huomiota esimerkiksi Jumalan luonteeseen ja johdatukseen liittyviin jakeisiin, sekä Raamatun suuren tarinaan, eli pelastushistoriaan liittyviin seikkoihin. Näihin kuuluvat mm. liitot ja Jeesukseen viittaavat profetiat sekä esikuvat eli typologiat.

Pyri tulkitsemaan näiden kohtien merkitystä muiden raamatunkohtien valossa ja sen jälkeen myös soveltamaan niitä omaan elämääsi. Ei ole myöskään pahitteeksi sisällyttää jokaiseen lukutuokioon rukousta. Etene omaan tahtiin, mutta säännöllisesti esimerkiksi 30-60 minuuttia päivässä. Ajatuksena on kuitenkin lukea yhtä lukua pidempiä jaksoja kerralla, jotta saat toorasta ehyen kokonaiskuvan. Lähes kaikissa Raamatuissa¹ on myös jonkinlaiset kartastot liittyen näiden kirjojen tapahtumiin, suosittelen myös vilkuilemaan niitä. Tämä helpottaa sinua pääsemään nykylukijan näkökulmasta puuduttavistakin osioista yli, eikä Raamatun lukeminen kannesta kanteen tyssää heti alkumetreillä.

Alle olen jaotellut Mooseksen kirjat 32:teen katkelmaan. Kerran päivässä luettuna saat koko Pentateukin luettua siis noin kuukaudessa! Toivotan antoisia lukuhetkiä Jumalan sanan äärellä.

1 1992 Kirkkoraamatussa (ns. uusi käännös) ja Raamattu Kansalle (RK) Raamatussa kartat 1 ja 2.

1. Mooseksen kirja eli Genesis

Juutalaiset käyttävät tästä kirjasta nimeä Berešit (Hepr. alussa), josta juontuu kreikan kautta meille tutumpi nimitys Genesis (synty). Se toimii johdantona tooralle ja oikeastaan myös koko Raamatulle. Siitä löytyvät teemat ovat perustavanlaatuisia ja keskeisiä raamattuteologialle.² 1. Mooseksen kirjan voi jakaa kolmeen pääosaan: luomisen kuusi päivää, protohistoria ja patriarkat.³

Luomiskertomuksen tarkoitus ei ole mytologinen tai tieteellinen kuvaus maailman synnystä.⁴ Sen tarkoitus ei ole selittää maailmankaikkeutta, vaan luoda pohja luomiskertomusta seuraavalle pelastushistorialle.⁵ Protohistoriaksi kutsuttu osa kuvaa ihmisen ja luomakunnan syöksymistä kaaokseen syntiinlankeemuksen jälkeen. Se on kosminen taustatarina koko Raamatun kattavalle pelastushistorialle, jossa Jumala toimii ihmiskunnan syntiongelman poistamiseksi. Isoin osa-alue on patriarkkojen historia, jossa Jumala toteuttaa pelastussuunnitelmaansa Aabrahamin perheen kautta. Jumala lupaa Aabrahamille kansan, maa-alueen ja siunauksen (1. Moos. 12:1-3). Me pääsemme Kristuksen kautta osallisiksi tästä siunauksesta, joka on pelastus uskon kautta (Gal. 3:1-10).

LUKUOHJELMA

Ensimmäinen esittely: Luomisen kuusi päivää

- ☐ Luominen 1:1-2:3

Toinen esittely: Protohistoria

- ☐ Kosminen taustatarina 2:4-11:26

Ydin: Patriarkat, neljän sukupolven tarina

- ☐ Aabraham ja Saara 12:1-23:20
- ☐ Iisak ja Rebekka 24:1-27:46
- ☐ Jaakob ja Raakel 28:1-35:20
- ☐ Joosefin myydään Egyptiin 35:21-45:28
- ☐ Israel muuttaa Egyptiin 46:1-50:26

2 Wenham Gordon J. 2005, "Genesis, Book of", teoksessa *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible*. 251

3 Wenham 2005, 248.

4 Purkiser et.al. 1977, 56.

5 Purkiser et.al. 1977, 60. Kristinuskon sisällä on kolme keskeistä teoriaa, jotka selittävät maailman syntyä: a) nuoren maan kreationismi, b) vanhan maan kreationismi ja c) teistinen evoluutio. Näiden teorioiden merkitystä ei tulisi ylikorostaa, sillä luomiskertomuksen sanoman ydin on kuitenkin Luojan ja luomakunnan välisessä suhteessa.

2. Mooseksen kirja eli Eksodus

Juutalaiset käyttävät 2. Mooseksen kirjasta nimeä Šemot (hepr. Nimet), sillä se alkaa luettelolla Jaakobin pojista. Meille tuntumpi nimi Eksodus juontuu kreikan termistä “tie ulos”.

Siinä missä 1. Mooseksen kirjaa rytmittää narratiivi, eli kerronta ja sukuluettelot, seuraavissa kirjoissa vuorotellaan lain ja narratiivin välillä. Kirja on merkittävä kristilliselle teologialle muutenkin kuin etiikan kannalta. Jos ajattelemme Egyptin, eksoduksen, meren ja erämaan kaavaa, voimme lukea ne metaforisesti ajatellen syntiä, lunastusta, kastetta ja opetuslapseutusta.⁶

Kirja alkaa Mooseksen tarinalla, jossa Mooses lapsi pelastuu kellumalla pienessä “arkissa”⁷. Se kertoo Israelin kansan paosta Egyptin orjuudesta ja antaa ensimmäiset lait ja eettiset ohjeet Raamatussa.⁸ 2. Mooseksen kirjan huippukohta on lain antaminen Siinain vuorella. Kirja päättyy siihen, että Jumalan kirkkaus ja läsnäolo asettuu asumaan ilmestysmajaan. Eksoduksen voi karkeasti jakaa kahteen osaan: 1) Pakoon Egyptistä (luvut 1-18) ja 2) Siinain laki ja liitto (luvut 19-40) Moberly jakaa 2. Mooseksen kirjan yhdeksään osaan, jota tämä lukuohjelma seuraa.⁹

LUKUOHJELMA

Pako Egyptistä

- ☐ Johdanto 1:1-2:22
- ☐ Jumala kutsuu ja lähettää Mooseksen 2:23-7:7
- ☐ Vitsaukset 7:8-11:10
- ☐ Pääsiäinen, eksodus ja meren ylittäminen 12:1-15:21
- ☐ Oppiminen erämaassa 15:22-18:27

Siinain laki ja liitto

- ☐ Liitto Siinailla 19:1-24:18
- ☐ Ilmestysmaja ja pappeus 25:1-31:18
- ☐ Liiton rikkominen ja uudistaminen 32:1-34:35
- ☐ Ilmestysmajan pystyttäminen ja vihkiäiset 35:1-40:38

⁶ Moberly 2005, 211.

⁷ Samaa sanaa käytetään Nooan Arkista huomioi Bruggemann & Linafelt 75.

⁸ Ibid.

⁹ Moberly 2005, 212-215.

3. Mooseksen kirja eli Leviticus

Kolmannesta Mooseksen kirjasta käytetään myös latinalaista nimeä Leviticus, joka juontuu kreikan Leeviläisiä tarkoittavasta sanasta. Hepreaksi kirja alkaa sanoilla ”Ja Hän kutsui”, josta juontuu sen juutalaisten käyttämä nimi Vayikra.

Moni kirjassa listattu laki koskeekin pappissuku leeviläisiä. Kirja koostuu Siinailla Jumalan antamista ohjeista Moosekselle, jotka tämän piti välittää israelilaisille. Kirjaa dominoikin nämä lakien luettelot ja narratiivia on minimaalisesti. Tämän vuoksi 3. Mooseksen kirja tuntuu haastavalta lukukokemukselta nykylukijalle. Kuitenkin tekstillä on annettavaa myös meille.

Yksi teema 3. Mooseksen kirjassa on se huomio, että uskonto koskettaa myös meidän fyysistä olemusta, ei vain siihen mitä uskomme.¹⁰ Uskolla on siis vaikutusta konkreettiseen maailmaan ja toisinpäin. Kristillinen teologia Jeesuksen tuomasta sovituksista Hänen uhrinsa kautta tulee ymmärtää erityisesti tämän kirjan uhrikäytäntöjen valossa.¹¹

3. Moos. kertoo ennen kaikkea jumalanpalveluksesta; siitä kuinka syntisten tulisi ilmaista katumusta ja pyytää anteeksiantoa (1:1-2:16; 4:1-5:13), jakaa asioita ihmisten ja Jumalan kesken (3:1-17) ja olla valmis olemaan korvausvelvollinen muille aiheuttamastaan vahingosta (5:14-6:7).¹² Redditt jakaa kirjan sanoman neljän alaotsikon alle.¹³

LUKUOHJELMA

Koska Jumala on pyhä

- ☐ Ihmisten tulee ylistää ja palvella Jumalaa 1:1-7:38
- ☐ Aaronin pappien tulee ohjata ylistystä 8:1-10:20
- ☐ Ihmisten tulee välttää rituaalista epäpuhtautta ja tehdä sovitus kun he epäonnistuvat 11:1-16:34
- ☐ Ihmisten tulee olla pyhiä 17:1-27:34

¹⁰ Brueggemann & Linafelt 2012, 89.

¹¹ Brueggemann & Linafelt 2012, 89.

¹² Redditt 2005, 449.

¹³ Redditt 2005, 448-449.

4. Mooseksen kirja eli Numeri

Kirjan nimi Numeri (kreik. Luvut) kuvaava väestönlaskentoja, kun taas heprealainen nimi Bemidbar, kirjaimellisesti “Erämaassa” kertoo siitä, että Israelin erämaavaellus viimein jatkuu Siinailta kohti luvattua maata. Molemmat nimet viittaavat siis suoraan 4. Mooseksen kirjan sisältöön.

Lukujen 1 ja 26 väestönlaskennat raamittavat kirjan kertomuksen. Se alkaa eksoduksen kokeneen sukupolven kanssa ja päättyy siitä seuraavaan Kaananinmaan valloituksen kokevaan sukupolveen.¹⁴ Ensimmäisen sukupolven katsotaan olevan tottelematon ja rangaistuksen alla, kun taas jälkimmäinen oli tottelevainen, joka viimein saavutti Luvattun maan.¹⁵ Kirjan voi jakaa osiin erämaavaelluksen vaiheiden mukaan neljään osaan.

Numerin tarina antaa kontrastin Jumalan uskollisuuden ja Israelin uskottomuuden välille. Narratiivin välissä olevat lakien luettelot jakavat kerronnallisten jaksojen huolen pyhyiden tärkeydestä.¹⁶ Raamatun myöhemmät kirjat palaavat usein erämaavaellukseen.¹⁷ Voimme varmasti kaikki jollain tavalla samaistua erämaavaellukseen oman elämämme mittakaavassa.

LUKUOHJELMA

Israelin erämaavaelluksen vaiheet

- ☐ Lähtövalmistelut Siinain vuorella 1:1-10:10
- ☐ Lähtö Siinailta 10:11-14:45
- ☐ Erämaavaellus 15:1-25:18
- ☐ Luvattun maan rajalla 26:1-36:13.

¹⁴ Sparks 2005, 538.

¹⁵ Brueggeman, Linafelt 2012, 102.

¹⁶ Sparks 2005, 538.

¹⁷ Sparks 2005, 539.

5. Mooseksen kirja eli Deuteronomium

Juutalaiset kutsuvat viimeistä Mooseksen kirjaa nimellä Devarim (”sanat”), jolla kirja alkaa, mutta myös samalla muistuttaa siitä, että sen sisältönä on Mooseksen sanat ennen Kaananin maan valloittamista. Meille voi olla tuttu myös sen toinen nimi Deuteronomium, joka juontuu kreikan sanoista ”toinen” (deutero) ja ”laki” (nomos). Tämä viittaa Mooseksen puheiden sisältöön, jossa hän reflektoi eksoduskertomuksen teologista merkitystä 40 vuoden erämaavaelluksen jälkeen.¹⁸

Blockin mukaan 5. Mooseksen kirja ”konkretisoi uskon oikeaa elämää varten” ja laajentaa meidän ymmärrystä: 1) armollisesta Jumalasta, joka lunastaa syntien sitomat ihmiset, 2) Meidän oikeanlaisesta vastauksesta Jumalalle, eli rakkaudesta häntä ja lähimmäisiämme kohtaan ja 3) Lunastettujen ihmisten varmasta päämäärästä.¹⁹

Kirjassa pysytään edelleen ”Jordanin itäpuolella Moabin maassa”²⁰, josta edetään vasta Joosuan kirjan alussa.²¹ Kirja koostuu kolmesta pitkästä Mooseksen puheesta Israelin kansalle ja lopetusosioista, jossa on kaksi runoa ja tooran päättävä narratiiviosio.²² Nämä Mooseksen puheet on nivottu yhteen narratiivilla.²³ Laki tässä merkityksessä ei niinkään tarkoita lakitekstiä vaan opetusta tai ohjausta.²⁴ Lukuohjelma on jaoteltu puheiden ympärille. Huomioithan, että oman Raamattusi väliotsikot saattavat jaotella puheet eri tavalla kuin alla.²⁵

LUKUOHJELMA

Mooseksen ensimmäinen puhe

- ☐ Muistutus Jumalan lupauksista ja varoitus epäjumalanpalveluksesta 1:1-4:49.

Mooseksen toinen puhe

- ☐ Kymmenen käskyn toistaminen 5:1-31
- ☐ Jumalan hyvyys ja anteliaisuus Israelia kohtaan 6:1-11:32
- ☐ Käskyjä ja säädöksiä 12:1-25:19

¹⁸ Block 2005, 165.

¹⁹ Block 20015, 173.

²⁰ 5. Moos 1:5 (Raamattu Kansalle käännös)

²¹ Brueggemann & Linafelt 2012, 109.

²² Brueggemann, Linafelt 2012, 110.

²³ Block 2005, 168.

²⁴ Block 2005, 169.

²⁵ Lukusuunnitelma seuraa Brueggemannin ja Linafeltin karkeaa jaottelua. Brueggemann & Linafelt 2012, 110-111.

- ☐ Jumala ja Israel sitoutuvat toisiinsa 26:1-19
- ☐ Siunaukset ja kiroukset 27:1-28:68

Mooseksen kolmas puhe

- ☐ Siirtymä Mooseksen ajasta Joosuan aikaan 28:69-31:29

Mooseksen tarinan päätös

- ☐ Mooseksen laulu, siunaus ja kuolema 31:30-34:12

KIRJALLISUUTTA

Block, Daniel I.

2005 "Deuteronomy, the book of" *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible*. Kevin J. Vanhoozer toim. Grand Rapids: Baker Academic. 165-173.

Brueggeman Walter & Linafelt Tod

2012 *An Introduction to the Old Testament 2nd edition*. Louisville: West Minister John Knox.

Moberly R. W. L.

2005 "Exodus, book of", teoksessa *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible*. Kevin J. Vanhoozer toim. Grand Rapids: Baker Academic. 211-216.

Purkiser, W.T. & Taylor, Richard S. & Taylor, Willard H.

1977 *God, Man and Salvation: A Biblical Theology*. Kansas City: Beacon Hill

Redditt, Paul L.

2005 "Leviticus, book of", *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible*. Kevin J. Vanhoozer toim. Grand Rapids: Baker Academic. 447-450.

Sparks, Kent L.

2005 "Numbers, the book of", *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible*. Kevin J. Vanhoozer toim. Grand Rapids: Baker Academic. 538-541.

Wenham Gordon J.

2005 "Genesis, Book of", teoksessa *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible*. Kevin J. Vanhoozer toim. Grand Rapids: Baker Academic. 246-252.